

(38 видів, 67,9%), а участь неморальних, аридних та видів-космополітів значно нижча (відповідно одинадцять, два та п'ять видів).

Серед цікавих знахідок епігейної бріофлори досліджуваної території, слід відмітити *Leucobryum glaucum* (Hedw.) Angstr. та види роду *Sphagnum* L. (*S. capillifolium* (Ehrh.) Hedw., *S. fallax* (Klinggr.) Klinggr., *S. fimbriatum* Wils., *S. squarosum* Grome.).

Leucobryum glaucum — є типовий бореальний вид зеленомохових соснових лісів, але для Лівобережного Лісостепу України [1] він є рідкісним видом і наводився С.В. Гапон для Харківської області. Для Полтавської області цей вид відзначено нами вперше. Сфагнові мохи також є рідкісними для лісостепової частини України, її лівобережної частини. З наведених вище видів роду *Sphagnum* для Полтавщини вперше наводяться *S. capillifolium* та *S. fimbriatum*.

Отже, епігейна бріофлора Борівського лісництва є досить різноманітною як за видовим складом, так і за еколого-ценотичною приуроченістю. До її складу входять цікаві регіонально рідкісні бореальні елементи, які потребують охорони. Подальші дослідження і видового складу, і особливо участі виявлених мохоподібних в утворенні бріоугруповань, їх класифікації доповнять комплексні дослідження мохоподібних лісостепової зони України.

Література

1. Геоботаничне районування Української РСР. — К.: Наук. думка, 1977. — 301 с.
2. Гапон С.В. Конспект бріофлоры Левобережной Лесостепи Украины. // Деп. в ГНТП Украины. 04. 01. 98. № 2 — Ук. 98.

МОХОПОДІБНІ С. КУКОБІВКА ТА ЙОГО ОКОЛИЦЬ (ПОЛТАВСЬКА ОБЛ.) І ЇХ ЕКОЛОГО-ЦЕНОТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Гапон С.В., Іваніца Н.М.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

У рослинному царстві землі друге місце за кількістю видів після покритонасінних займає велика група рослин — мохоподібні, яка об'єднує три самостійні відділи: *Anthocerotophyta*, *Hepaticophyta* та *Brurphyta*. Бріофіти характеризуються спільністю будови та переважаючого у циклі розвитку статевого покоління — гаметофіту. Результати дослідження цих рослин становлять не лише науковий інтерес, а і мають значну практичну цінність. Мохоподібні використовують як біоіндикатори в системі моніторингу, медицині, будівництві тощо. Тому всебічне вивчення бріофітів та утворених ними угруповань становлять певну наукову й практичну цінність. Особливо важливе значення має дослідження мохоподібних урбанізованих регіонів та територій, які зазнали значного антропогенного тиску. В Україні до таких регіонів відноситься лісостепова зона, одна з найбільш окультурених в країні. Саме в ній знаходиться територія наших досліджень — с. Кукобівка Решетилівського району Полтавської області та його околиці. Як свідчить аналіз літературних джерел дана місцевість у бріологічному відношенні не дослі-

джувалася, хоча бріофлора Лівобережного лісостепу України вивчалася С.В. Гапон в кінці минулого століття [1].

Тому метою нашої роботи і є дослідження мохоподібних обраного населеного пункту та його околиць і виявлення їх еколого-ценотичних особливостей. Матеріалом для написання даної роботи послужили гербарні зразки мохоподібних, зібрані протягом 2004–2006 рр. маршрутним та напівстаціонарним методом. Збори проводилися в різних типах природної рослинності (кленово-липовій діброві, очеретяно-осоковому болоті), в окультурених фітоценозах на субстратах антропоїчного походження (у межах населеного пункту): очеретяних дахах будинків, їх фундаментах, узбіччях доріг тощо.

У результаті наших досліджень встановлено, що бріофлора села Кукобівка та його околиць налічує 27 видів мохоподібних, які належать до двох відділів: Hepaticophyta (1 вид, з 1 родини, 1 роду) та Bryophyta (26 видів з 12 родин, 17 родів). Родинне багатство невисоке, лише родини Pottiaceae, Bryaceae та Brachytheciaceae налічують по 4 види. Нурпсееae представлена трьома видами, а Orthotrichaceae — двома. Решта сім родин налічують по одному видові кожна. У виявленій флорі переважають роди, представлені одним видом, лише роди *Tortula* Hedw., *Orthotrichum* Hedw., *Nurpum* Hedw. налічують по два види, а *Bryum* Hedw., *Amblystegium* B., S. et G., *Brachythecium* B., S. et G. — по три. Перевага родин *Amblystegiaceae* та *Brachytheciaceae* пояснюється наявністю лісових та лучно-болотних ценозів, до яких приурочені мохи наведених родин. Представленість родини *Pottiaceae* пояснюється не наявністю степових ділянок, які тут повністю розорані, а антропоїчних субстратів, до яких і приурочені мохи цієї родини. Цим можна пояснити і наявність видів роду *Bryum* Hedw. (*Bryaceae*): *B. argenteum* Hedw., *B. caespitium* Hedw.

Еколого-ценотична приуроченість виявлених мохоподібних досить різноманітна. Нами виявлені екологічні групи бріофітів за відношенням до світла, вологи, поживності та характеру субстрату. Так, серед виявлених видів є фотофіли, тіневитривалі та сціофіти. Найбільше мохів — 14 видів (51,8% від загальної кількості знайдених видів) відносяться до тіневитривалих, дещо менше — до фотофілів (12 видів — 44,4%). Лише 1 вид (3,7%) належить до сціофітів.

За відношенням до вологи виявлені нами мохоподібні розподіляються за такими екогрупами: мезофіти, ксерофіти та проміжні: гідрогірофіти, мезогірофіти, ксеромезофіти, ксеромезофіти, мезоксерофіти. Найбільша кількість видів відноситься до мезоксерофітів (11 видів — 40,7%) та мезофітів (10 видів — 37,0%). Решта екогруп представлена трьома (ксеромезофіти — 11,1%), та одним видом (мезогірофіти, гідрогірофіти та ксерофіти — по 3,7%).

У своєму існуванні мохоподібні тісно пов'язані із субстратом. На відміну від вищих судинних рослин, діапазон поселення бріофітів на ньому значно ширший. За відношенням до субстрату виявлені нами мохоподібні розподіляються на такі групи: епігеї, епіфіти, епіксилі, епіліти. Переважаючими є епігеї (19 видів — 70,37%), які селяться на задернованих та порушених ґрунтах. Типовими та факультативними епіфітами є 5 видів (18,5%). Один та два види відносяться відповідно до епіксилів та епілітів.

Незважаючи на те, що мохоподібні вбирають поживні речовини всією поверхнею тіла, значну роль відіграє у їхньому живленні і пожив-

ність субстрату.

Мохи, виявлені нами, вимагають різних за поживністю субстратів і розподіляються на такі групи: мезотрофи — 6 видів (22,2%), евтрофи та оліготрофи — 1 вид (3,7%). Найбільша кількість видів (12 — 44,4%) належить до мезоевтрофів.

У процесі життєдіяльності рослин під одночасною сукупною дією екофакторів середовища у кожного виду формується своя життєва форма. Аналіз життєвих форм виявлених бріофітів показав, що переважають види, які утворюють пухку розпадну дернинку (9 видів, 33,3%). Дещо менше (8 видів, 29,7%) представлені плоским килимом. Плетиво, подушечку та щільну дернину утворюють відповідно 4 (14,8%), 2 (7,4%) та 3 види (11,1%).

Ценотична різноманітність виявлених мохоподібних залежить від приуроченості їх до тих чи інших рослинних угруповань та місцезростань. Так, аналізуючи поширення виявлених мохів в межах досліджуваної території ми розподілили їх за наступними ценотичними групами: лісові, лучно-болотні та мохи антропічних субстратів. Як і слід було чекати, найбагатшою на мохоподібні є зона околиць села. Там зростають лучно-болотні (1 вид) та лісові види (17). В адміністративній частині села мохи селяться лише на антропічних субстратах: (9 видів) порушених ґрунтах, дахах і фундаментах будинків, узбіччях стежок тощо.

Аналіз мохоподібних досліджуваної території за географічними елементами приведено згідно класифікації А.С. Лазаренка [2]. Досліджувану бріофлору можна охарактеризувати як неморально-бореальну (відповідно 12 неморального елементу та 6-бореального) з участю аридних видів (4 види) та космополітів (5 видів). Перевагу неморального елементу очевидно можна пояснити наявністю лісових, лучних угруповань в околицях села та розміщенням території дослідження в лісостеповій зоні, одним з зональних типів рослинності якої є широколистяні ліси. Аридні мохоподібні у зв'язку із розорюванням території переходять на антропічні субстрати і поповнюють групу апофітних видів.

Таким чином бріофлора с. Кукобівка та його околиць є досить бідною. Вона представлена звичайними лісовими видами з участю рудеральних апофітних видів. Рідкісні мохоподібні відсутні. Це свідчить про значну окультуреність території дослідження та значну трансформацію природної рослинності.

Література

1. Гапон С.В. Конспект бриофлоры Левобережной Лесостепи Украины. // Деп. в ГНТБ Украины. 04 .01 .98. № 2 — Ук. 98.
2. Лазаренко А.С. Основні засади класифікації ареалів листяних мохів Радянського далекого Сходу. // Укр. Ботан. журн. — 1956. — 13, №1. — С. 31–40.